Dietrich Gyula

EGY BÉRHARC TÖRTÉNETE

A MINERVA NYOMDA TULAJDONOSAI 1932-BEN ELBOCSÁTOTTAK NEGYVEN SZERVEZETT MUNKÁST

Szombat, 1932. augusztus 27.

Csörgött, csattogott és rekedten kerepelt a *Rozi* körforgógép: a *Napló* első kiadásának utolsó példányait nyomta. A tördelők a befejező simításokat végezték az oldalakon. — *Késünk fiúk!* — mondták, és sürgették a „csapatot" az öntőlegények. Kint kihaltak és sötétek voltak a szabadkai utcák, a környező csendet csak az öreg Rozi zavarta meg ebben a sötét éjszakában. Már indulóban voltak a nyomdászok, utoljára a Juhász tette le az öntőkanalat. Doktor Fenyves úr, aki mindig korán feküdt le, most hálóköntösben, egyik „csendes" társával jött le a nyomdába. Nem nagy meglepetésre a csendet a doktor úr zavarta meg: *„Urak holnap döntünk!"* ezek voltak a verzál szavak.[1]

Negyven szakszervezeti tag, nyomdász becsukta maga mögött a Minerva nyomda nagykapuját. A csoport zöme hallgatott, egyesek azt hangoztatták: *„Majd a szakszervezet fog dönteni!"* A csoportból valaki feljajdult: *„Mi lesz a gyerekekkel, nem lesz kenyerünk!"*. A kinti csendet csak a Rozi zakatolása és a kirakólányok keserves sírása zavarta meg.

A MINERVA NYOMDA TÖRTÉNETE DIÓHÉJBAN

Hirth Aladár és társa Duchon 1909-ben megnyitotta nyomdáját a mai Októberi forradalom tér 14. számú, Krausz féle házban. Az első világháború folyamán működő nyomdát a Fenyves család vette meg, és nyomták tovább a *Bácsmegyei Napló*-t. 1919-től a Bácsmegyei Napló R. T. vállalat a MINERVA nevet vette fel, és rövid idő múlva a mostani helyre költözött.

Negyven éve történt: kizárták a technikai személyzetet a tarifaszabályzat miatt. Ma a *Minerva* nyomda könyvkiadó és magasnyomó technikával berendezett korszerű vállalat.[2]

A Minerva nyomdában szervezett munkások dolgoztak. Szakszervezeti tagok, akiknek heti átlagkeresete 900—1000 dinár volt. A lapnál dolgozó (A *Napló* és *Az Újság*) tördelők 2-től 8-ig, vagy 10-ig dolgoztak, és este már árulták a kinyomott napilapot a városban.[3]

A munkaadók és a Jugoszláv Nyomdaipari Munkások és Munkásnők Szövetsége által aláírt bérszabályzat június 30-án megszünt érvényben lenni. A Minerva vezetősége nem volt hajlandó elfogadni az új kollektív szerződést. A munkaadók célja a bérek 20%-os csökkentése volt, a szakszervezet pedig helytelen álláspontra helyezkedett. Így július 23-án történt meg az első kizárás a Minerva nyomdában.[4]

Zágrábból Szabadkára jött *Bogoslav K. Jošt* és *Starck Jenő* nyomdászvezető, és a tárgyalások során „megállapodtak" a Minerva vezetőségével. Míg a tárgyalások tartottak, a jövendő sztrájktörők a Fischer testvérek nyomdájában gépszedő kiképzésen voltak.[5] Az események gyorsan peregnek. Augusztus 27-én a Minerva munkásai felhívták a részvénytársaságot, fogadja el és írja alá az új bérszabályzatot.[6]

Ekkor még nem tudhatták a nyomdászok, hogy másnap kizárják őket.

KIZÁRÁS, ELBOCSÁTÁS, LOCK OUT AVAGY AUSSPERUNG

Kizárás — a munkások kirekesztése munkahelyeikről, a tőkések megtorló intézkedése volt a gazdasági követelésekkel fellépő munkások ellen.

A Minerva nyomdában, a Fenyves család részvénytársaság tulajdonosai augusztus 28-án, az általuk kötött és aláírt megegyezés egyoldalú felbontásával a technikai személyzetet felmondás nélkül kizárták.[7] A szervezett nyomdászok névsora:

Czobor Sándor, a szedőterem faktora,
Csúri István, tördelő-betűszedő,
Újlaki János, betűszedő és öntő,
Ördög Ádám, betűszedő
Ördög László, betűszedő
Török István, betűszedő
Borkovits Gyula, betűszedő és öntő,
Marczin János, rotógépmester,
Tamalics István, segédmunkás az öntödében,
Luhovits István, segédmunkás a szedőgépnél,
Juhász József, segédmunkás az öntödében

Sípos Ferenc, gépszedő
Gál Tivadar, gépszedő
Matejka Lajos, könyvkötő
Fekete Vilmos, segédmunkás a körforgógépnél,
Tóth István, segédmunkás a körforgógépnél,
Koleszárovits István, szedőgépszerelő,
Koleszárovits Sándor, segédmunkás,
Rizsányi Lajos, rotógépmester,
Tóth Menyhért, gépszedő,
Kulcsár Pál, gépszedő,
Barna Ferenc, betűszedő,
Dragoljub Gložanski, gépszedő,
Kudlik Sándor, betűszedő,
Horváth Mátyás, betűszedő,
Konrád Sándor, gépszedő,
Rotter Mihály, betűszedő,
Marija Čordalić, *Radnić Katica* és *Giza Rudinski* berakónők.

Az esemény magára hívta az egész közvélemény figyelmét, mert a szabadkai kizárást a többi nyomdatulajdonos szolidaritása, néhány munkás sztrájktörése és a környékbeli szervezetlen munkások elhelyezkedése segítette elő.[8]

Több korabeli adat szerint: a *Grafički radnik*, *Jugoslovenski Dnevnik* újságcikkek és a két *gyászjelentés* nyomán a szabadkai kizárást a nyomdatulajdonosok szolidaritása, a Fischer-testvérek: Antal, Imre és József, továbbá Csernik András és László segítették elő. Sztrájktörők — ugyanezek az adatok nyomán —, illetve a környékbeli szervezetlen munkások táborának névsora: Zách Jenő tördelő, Hirth Aladár és Lipót, betűszedők, Jandek Dezső öntő, Lukatics Ernő betűszedő és gépmester, Vászics Ferenc volt segédmunkás, az új rotógépmester, Takács Károly és Orgonás József segédmunkások, Pauk Gáspár. Molnár Ferenc, Fejős Péter, Rukavina Tamás az újoncok, továbbá Prohászka József, Göncöl István, Léderer Ernő, Kiscsepegi Boldzisár, Neu Sándor, Sábics K. Gizella és mások.[9]

A szervezett nyomdászok a *Nyomdászotthonban* beszélték meg, hogy megfigyelik, a Minerva nem dolgoztatja-e az előírt munkaidőn túl az új „munkaerőt". A sztrájktörőkkel az elbocsátott munkások többször összetűztek, fizikai leszámolásra is sor került.[10]

A szabadkai nyomdászszakosztályt megvádolták, hogy géprongálást hajtott végre a Minerva nyomdában. Ez a vád hamis volt, mert az elbocsátott munkások, távozásukkor nem tudhatták, hogy másnap elbocsájtják őket.[11] Október 6-án a Napló: *Terrorista szervezet botokkal akarja megakadályozni a nyomdai munkásokat, hogy tovább dolgozzanak* című cikk-

ben így ír: „... Napok óta szervezett őrjáratok tartják megszállva a Minerva nyomda épületének bejáratát és a munkába igyekvő, vagy onnan távozó munkásokat inzultálják és fenyegetik". Az augusztus 28-i kizárást pedig így mutatta be: „... a technikai munkások egy része megtagadta a munka folytatását és augusztus 29-én már nem jelentkezett munkára."[12]

A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÚJSÁG MEGJELENTETÉSÉNEK INDÍTÉKAI

A munka nélkül maradtaknak a szakszervezet nyújtott sztrájksegélyt. Az egész ország szervezett nyomdásztársadalma révén hat- és két dináros tagsági segélyt utalt át a szabadkai kizárt szaktársaknak.[13] Országos szinten a szakszervezet harcos alappal rendelkezett, ezt felhasználva indult meg a Jugoszláviai Magyar Újság című napilap ugyanez év december 29-én.[14]

> *Bródi Mihály* felelős szerkesztő írta a lap első számában: „... Harminc nyomdász megriadt életösztöne sietett a segítségemre, hogy régi, de a kivihetőség kritériumait sokáig nélkülöző elgondolásom testet ölthessen. Újságírók és nyomdászok szövetségre léptek azzal a nem titkolt, nem is szépített céllal, hogy megéljenek a becsületes munkájukból."[15]
>
> A Jugoszláviai Magyar Újság megindulása pillanatában az olvasóközönséghez fordult azzal a kérdéssel, hogy a lapvállalatot, amely nem üzleti számításból jött létre, hanem azért, hogy újságíróknak és lapelőállításra begyakorolt és fegyelmezett nyomdai munkásoknak egzisztenciát adjon, előfizetéses támogatást kért: „... előfizetéssel támassza alá azt a munkánkat, amellyel egyfelől kenyerünktől megfosztott újságírónak és nyomdai munkásoknak megélhetést nyújtunk, másfelől egy monopolhelyzet megingatásával olcsóbb és jobb napilap fennállásának feltételeit teremtjük meg".[16]

A kizárt munkásoknak a lap készítésében segítkeztek és „bedolgoztak" a többi szabadkai szervezett nyomdászok. Többségük csatlakozott és odaadó munkával támogatta és készítette az új napilapot.[17] A lap megjelentetésének a célja az volt, hogy felbomlassza a Minerva részvénytársaságot, amely a Napló napilap kiadója volt. Válasz volt ez arra, hogy a részvénytársaság a bérszabályzat miatt kizárta a szervezett munkásokat.[18]

NAPLÓ-ban 1932. augusztus 12-én közzétett hirdetés:

A NAPLÓ A LEGJOBB LAP

EZT OLVASSUK MINDEN NAP.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÚJSÁG-ban
1933. június 30-án közölt cikk töredéke:
MI VAGYUNK A LEGOLCSÓBB NAGY MAGYAR NAPILAP.

Nagy érdeklődés nyilvánult meg a Jugoszláviai Magyar Újság iránt.[19] Szokatlan intézkedést tett a szabadkai Napló 1933. január 1-től: a Jugoszláviai Magyar Újság terjesztésének megakadályozására árusítási tilalmat rendelt el. Több újságárús kijelentette: „A Naplóék nem parancsolnak és azt árulunk, amit jónak találunk, amit jónak látunk." Az új újság hamarosan kikényszerítette a lapok olcsóbbá válását, több lap árának leszállítását.[20] A Napló megszakítás nélkül továbbra is megjelent minden nap. Igaz, csökkentett példányszámban, tipográfiai arculata pedig szeptembertől lényegesen megváltozott. A Jugoszláviai Magyar Újság, a Naplóval ellentétben, sokkal jobb kivitelben volt szedve, tördelve és az oldalon a cikkek nem voltak összezsugorodva. Olcsóbb, teriedelmesebb és komolyabb voltára felfigyeltek az olvasók.[21]

A KIZÁRTAK MOZGALMA — A SAJTÓPERTŐL AZ ELISMERÉSIG

Városunk nyomdászszakosztályának vezetősége sajtópert indított dr. Fenyves Ferenc ellen, mert az elbocsátott munkásokról sértő és a valóságnak meg nem felelő cikk jelent meg a Naplóban.[22] A felelős szerkesztő azzal védekezett, hogy a cikk nem a szervezett nyomdászokra vonatkozik, és vállalta a perköltségeket. A második feljelentés a Minerva kizárt munkásainak követelését tartalmazta, amelyben követelték a részvénytársaságtól, hogy fizesse ki a felmondás nélküli elbocsátáskor járó kártérítést. Az elsőfokú ítélet ezt megerősítette.[23] A perköltségeken kívül a vádlott vállalta, hogy a sajtóper törvényszéki nyilatkozatát lapjában közzéteszi. Ez elégtétel volt, és a szakszervezet mind a két feljelentést visszavonta.

A munkásság nem kapitulált, hanem erkölcsi győzelmet aratott. A nyomdászok országszerte szövetkeztek a Jugoszláv Magyar Újság megalapítására, a kizárt szaktársak e lapnál biztosították magukat és családjuk megélhetését.[24],[25] Negyvenkét évvel ezelőtt erről az eseményről a *Grafički radnik*, a szervezett munkások szócsöve így írt: *„Ez a harc nem néhány szabadkai nyomdász bérharca, hanem az egész jugoszláv szervezett nyomdászok harca.*[26]

A Jugoszláviai Magyar Újság c. napilap megjelenésénél anyagi nehézségek merültek fel, és három év múlva megszünt létezni. Pénzügyi zavarokkal küszködött, és csak néhány évig jelent meg a lap. Az új nyomda is csődbe jutott; továbbá jellemző volt Fedor Mikić vallásügyi miniszternek, a nyomda képviselőjének politikai bukása.[27]

DOKUMENTUMOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK

1.

Jó reggelt kívánok, kedves kollégák!

...Némi tájékozódó érdeklődés után úgy döntöttek, hogy nyomdászinasnak szerződtetnek a Bácsmegyei Újság részvénytársaságnál. A nyomdászszakma amúgy sem volt apámnak idegen. Kocsmai pajtásainak nagyobbik fele, a Mortenzon testvérek, a Pavlik meg a Csőri ebben a szakmában dolgoztak.

Viszont azokban a hónapokban jelentek meg a házak falain azok a plakátok, melyek a nyomdászat egészségügyi veszedelmeire hívta fel a szülők figyelmét. Szervezetük igyekezett meggátolni a közbecsülésnek örvendő szakma munkásainak az elszaporodását, nehogy munkanélküliséget és keresetcsökkenést idézzen elő.

Ennek ellenére 1931 őszén a szakma egyetlenegy szabadkai inasának szerződtettek. A szerződést a szakszervezet árszabálya és a fennálló törvények tiszteletben tartásával kötötték meg, és azt a részvénytársaság nevében Völgyi Alajos, a vállalat ügyvezető igazgatója, valamint az apám írta alá. Eszerint négy inasévre köteleztem le magam. Ez alatt az idő alatt, mivel elvégeztem a gimnázium négy osztályát, csak gyakorlati munkát kellett végeznem, tehát nem kellett inasiskolába járnom. Munkámért az árszabályban rögzített bér járt: az első évben ötven, a másodikban száz, a harmadikban százötven, a negyedikben pedig kétszáz dinár hetenként. A túlórát külön fizették...

Bevonultam a Bácsmegyei Újság nagyablakos szedőtermébe, átadtak Czibok úrnak, a nyomda faktorának, aki egy külön kis irodából irányította a munkát, ő meg tovább adott a mestereknek, nevezetesen Török István és Kudlák Sándor betűszedőknek, akik egyébként szaktársaknak, illetve kollégáknak szólították megymást. Kudlák mester végignézett, aztán fogott egy üresen álló deszkát, egy szedőpult, vagyis regál elé tette, arra állított engem, mert úgy vélte, hogy térdnadrágos lábam még nem nőtt fel a betűket rejtő szekrényhez. Aztán megmutatta, hogy az apró, pálcaszerű betűk miként vannak elhelyezve a vékony falemezekkel elkerített rekeszekben...

A mesterek is mind bejöttek, közöttük a másik teremben dolgozó idősebb Csőri bácsi, apám barátja is, akit akkor hallottam először, amint belépve a terem ajtaján, kalapját levéve szabályos ütemben köszöntötte a többieket: „Jó reggelt kívánok, kedves kollégák!" És a szedőterem kórusban felelte: „Jó reggelt, Csőri szaktárs!" Egy évig, sajnos csak egy év minden reggelén hallottam ezt a szertartásos köszönést és a kórus fele-

letét, de ma, annyi év után is fülemben cseng, mint egy önkéntes rend, egy életforma, egy harmóniára törekvő emberi csoport egyszerű kinyilatkoztatása.

... Amíg a mi munkatermünkben, ahol Kudlák és Török mesterek — akik egyébként maguk között nem túlságosan barátkoztak — rendet és figyelmet tartottak, a faktori szobán túl, az újság szerkesztőségéhez közelálló tördelőteremben a munka sokkal hangosabb és szabadszájúbb beszélgetések közepette folyt. A délutáni órákban a főmettőrök, a vörös hajú Wirth és a kövér Pátz parolázásától volt hangos a nyomda. Belesegítettek ebbe a szerkesztő urak is, akik szívesen csevegtek a hangoskodó nyomdászokkal. Csak ha úszott a lap, ha az a veszély fenyegetett, hogy nem indul idejében az öreg rotációs gép, akkor lett mindenki ideges. A mettőrök szidták a szerkesztőket, a szerkesztők a telefonfülkébe rohangásztak, és nógatták a merev tartású gépírót, meg az ügyes kezű bubifrizurás gépírónőt. Valósággal a gépből cibálták ki a kéziratot.

A rotációs gép mégis mindig megindult. Zaja betöltötte a mi szedőtermünket is, és jó időbe tellett, míg megszoktam és természtesnek találtam az ütemes morajt... Amikor elindult a nagy gép és kezdte magából köpködni a kész, összehajtott újságokat, az első példányokat nagy figyelemmel nézte át a kis mester meg a soros szerkesztő, aki köteles volt megvárni, míg a lap kimegy, vagyis a postát elszállítják és a rikkancsok is megkapják a nekik járó példányokat. De bizony megesett, hogy csúnya hiba maradt a szedésben, ami elkerülte a korrektorok figyelmét. Ilyenkor Martin mester nagyokat káromkodva leállította a gépet és Újházi szaktárs, az öntő vagy a segédje levésték, fölismerhetetlenné tették a téves szedést. Olykor azonban megtörtént, hogy az ügyészség hivatalos cenzora talált valami kivetnivalót, ilyenkor egész sorokat vagy kisebb cikkeket vésztek ki, és helyükbe csak a vésőnyomok maradtak...

Megmaradtam a szakmában. Az ólompor gyilkos hatásáról szóló mesék és Matyasovszky intelmei leperegtek rólam. Különben is egy foghúzáson kívül első inaséveimben semmi baj nem történt velem. Meg aztán láttam, hogy Kudlák mester, aki a kocsmákat messze elkerülte, szálfa egyenesen és jó húsban állta végig a munkanap nyolc óráját. Ő világosított föl, hogy a rendes életet élő, alkoholt mellőző betűszedő akár száz évet is elélhet. „Józanság, rendszeres táplálkozás és önfegyelem kell a mi szakmánkhoz, meg egy kis ész" — mondotta többször, de ugyanakkor megjegyezte, hogy a züllött életűek közül hányan szenvednek gyógyíthatatlan tüdőbajban. Vigyáztam is magamra, annál is inkább, mert az Ambrus bátyám által újabban haza hozott verseskötetben is „nyomdász tüdőt evő ólomporáról" szólt Ilonka költő bátyja. Ezáltal azonban romantikus szí-

nezetet kapott mesterségem, melynek az 1932. esztendőben egyetlen friss sarja voltam.

* Gajdos Tibor: EMLÉKVÁR. Regény. Szabadka, 1975.

2.

Dietrich Gyula: *125 godina štamparstva u Subotici — A szabadkai nyomdaipar 125 éve.* Subotica, 1969.
DIT SUBOTICA 1945—1975 — MTE SZABADKA 1945—1975.
(jubilarno izdanje — alkalmi kiadvány, Subotica — Szabadka)

3.

A nyomdatulajdonosok azt hitték, hogy ütött az órájuk, kihasználva a pillanatnyi helyzetet, lerombolhatják a nyomdaipari munkások vívmányait. Ez már a nyomdatulajdonosoknak nem első kísérlete. Ők már a múltban is több ízben készek voltak az árszabályzat elvetésére, de minden alkalommal visszavonulásra kényszerültek. Kezdték előkészíteni a fizetések csökkentését és egyszer 1930 végén, amikor a vállalatban pangás volt, fenyegetéssel, rábeszéléssel sikerült rábírni a személyzetet, hogy beleegyezzen a fizetés csökkentésébe. A dolgozók, habár igen nehéz helyzetben voltak, két hónapon át ellenálltak ennek a nyomásnak, de végül is engedtek, hittek az ígéretnek, hogy a jövőben a fizetésüket nem fogják csökkenteni. A tulajdonosok viszont alig várták az alkalmas pillanatot, hogy a munkásságra támadjanak. Ezúttal is felkészültek a tettre, mert tudták, hogy nem lesz könnyű dolguk. Amikor július végén az igazgatóság ismét a fizetések csökkentését javasolta a személyzetnek, olyan nagy volt az ellenállás, hogy kevés híján a munka spontán beszüntetésére került sor. A szövetség intervenciójára azonban sikerült megegyezni a zágrábi megbeszélésen kötött megállapodás szerinti fizetésekben. De mi történt? Az igazgatóság akkor még nem biztosított magának szervezetlen munkásokat és látszólag ráállt a megegyezésre, de már az aláírás pillanatában tudta, hogy rövid időn belül megsemmisíti.

(Ernest Kun „Grafički Radnik", 1932. szeptember 10.
Borba u Subotici)

4.

A Minerva nyomda hosszabb időn át megbeszéléseket folytatott a helybeli szaktársakkal a tarifa csökkentése céljából. A vállalat azt kérte a dolgozóktól, hogy egyezzenek bele a fizetések 20%-os csökkenésébe. Mivel a nyomdászok nem fogadták el ezt a javaslatot, július 23-án következett be, hogy a nyomda felmondott az egész technikai személyzetnek.

A vállalat a 39 régi dolgozó közül először 25, majd 4 munkást vett vissza. Ugyanakkor egyezményt kötött a nyomdászok helyi szervezetével, hogy augusztus 27-éig a régi bérszabályzatot ismerik el, majd pedig újat, a zágrábi nyomdatulajdonosok és nyomdászok közötti megegyezés szerint. Az utolsó héten a vállalat a dolgozói kifizetése alkalmával 6%-ot levont.

(Jugoslovenski Dnevnik, 1932. augusztus 31.
Subotička štamparija „Minerva" isključila sve organizovane štampare.
Angažovala je vlasnike štamparije i neorganizovane radnike.)

5.

Emellett az igazgatóság Belgrádban akart keresni munkást a rotációs gép kezelésére, mivel arra számított, hogy Belgrádban kell ilyen munkásnak is lenni, ahol sajnos meghatározott számú szervezetlen dolgozó van. Ez viszont nem járt eredménnyel, annak ellenére, hogy Fenyvesi úr személyesen ment Belgrádba, hogy megbeszéléseket folytasson, s szervezetlen munkásokat szerezzen, sikertelenül végződött a vállalkozás. De nem torpant meg útján az igazgatóság, és amikor sikerült sorainkból néhány árulót találnia akár magában a műhelyben, akár azon kívül vagy vidéken, továbbá a Fischer testvérek nyomdájából a tanulatlan gépi szedők segítsével elhatározta, hogy leszámol a bérszabályzattal és a szervezett munkásokkal.

(Ernest Kun „Grafički Radnik", 1932. szeptember 10.
Borba u Subotici)

6.

Ilyen volt a helyzet, mikor a nyomdászok megbízottai szombaton kérték a vállalat igazgatóságától, hogy írja alá az új bérszabályzatot. Az igazgatóság viszont elutasította és kijelentette, hogy többé nem ismeri el a díjszabást, és kizárja mindazokat a dolgozókat, akik nem egyeznek a 20%-os bércsökkenéssel. A dolgozók még dolgoztak este 10 óráig, mivel ekkor járt le a határidő, elhagyták a nyomdát.

(Jugoslovenski Dnevnik, 1932. augusztus 31.
Subotička štamparija „Minerva" isključila sve organizovane štampare.
Angažovala je vlasnike štamparija i neorganizovane radnike.

7.

Két-három évvel ezelőtt a szabadkai szakosztály területén a vállalatokban a legnagyobb rendben és békében folyt a munka, közöttünk és a munkaadók között legtökéletesebb harmónia uralkodott. Az utóbbi időben, amió-

ta eluralkodott a mind kiélezettebb gazdasági válság, amely hozzájárult az ország financiális válságához, és a munka rosperitása a felfoghatatlanságig csökkent, úgyhogy a szakosztály területén mindinkább növekedett az olyan vállalatok száma, amelyek elutasították a tarifakötelezettséget. Ennek következtében az addig foglalkoztatott dolgozók elbocsátására került sor, és a konkurens viszonyban keresték a megoldást, betanítatlan és szervezetlen munkásokkal dolgoztattak — legtöbbször inasokkal, hogy elvehessék azoktól a vállalatoktól a munkát, amelyek még valamennyire tolerálták, betartották a tarifakötelezettségeket.

Amikor a gazdasági válság következtében kérdésessé vált e kis vállalatok létezése — amelyekből igen szép számban van a falvakban és városkákban — ez a kedvező időnek bizonyult arra, illetve ösztönözte a nagyobb, jobban menő, a szakosztályok székhelyében levő vállalatokat, hogy ezt a momentumot kihasználva a munkanélküli kis vállalkozókat a saját gonosz, embertelen terveikre felhasználják a vállalataikban dolgozó társaink ellen.

A gazdasági válság kedvezett számukra, különböző magyarázkodással éltek, hogy a jövőben nem tudják fenntartani a versenyt a többi kis- és bérszabályzat nélkül dolgozó vállalatokkal, a nagy vállalatuk fennállása forog kockán és ennek következtében ők is kénytelenek szanálni a kiadásokat a bevételek szerint, éspedig a dolgozók minimális feletti és minimális fizetésének csökkentésével, a szükségtelen személyzet elbocsátásával.

Mi soha nem voltunk ellene annak a kísérletnek, hogy valaki ha veszélyt lát, mentse magát. Sőt, abba soha nem is avatkoztunk bele, és nem is vagyunk hivatottak, különösen akkor, ha nem vagyunk érintve és ha nincsenek megsértve a tarifa-viszonyok. Ellenkezőleg, sok esetben könnyítettünk az urak helyzetén, magunk is megértve, hogy ma mindenkinek nehéz. De ugyanígy kell az uraknak is lelkük szerint (ha van), kezüket szívükre téve bevallhatják, hogy nekünk munkásoknak, akik a munkaerőnket adjuk el, ilyen körülmények között még nehezebb, mert más jövedelmünk nincsen, és nem is lehet a családunk eltartására.

Továbbá, e megbeszélések során, amelyek végükhöz közelednek, mindent figyelembe vettünk, korrekt, helyes álláspontra helyezkedtünk és a munkaadók bizottságánk kívánsága szerint a díjszabás sok pontjában engedtünk, csak azért, hogy megmutassuk, nem olyan fekete az ördög, mint ahogyan a munkaadó urak fel akarják tüntetni, és azért mégis mi vagyunk a gazemberek? És végül még ez sem elég, úgy látszik, eljött az idő, hogy még a lelkünket is elvegyék, amire semmi földi vagy égi törvény szerint nincsen joguk. Szemünkre vetik azt is, hogy szervezkedtünk és van szervezetünk, nem akarják figyelembe venni, hogy sok olyan társunk van, akik hosszú évek során a szervezet tagjaiként törekednek a jelenlegi minimális egzisztenciájuk biztosítására és a jövőjükről gondoskodnak. Most

pedig azok az urak, akiknek a többsége ebből a szervezetből került ki, kifogásolják, hogy a szervezetben vagyunk, és e nehéz gazdasági körülmények között kést szorítanak a torkunkra, hogy megvalósíthassák lelkiismeretlen és embertelen csalásukat, céljukat, hogy csökkentsék a létfenntartási minimumot...

Egyes szerencsétlen kisebb munkaadók, akik elfogadták e méltatlan stréberséget, még rosszabban járnak, még szomorúbb lesz a sorsuk, ha nem látják be, hogy míg ilyen aljas szolgálatot tesznek a Minervának, saját maguk alatt vágják a fát, amit később nehéz helyre hozni. Igazat mond az a népi szólás, mely szerint „ki kardot köt oldalára, vasat várhat a lábára."

És most ezek a cimborák diadalmaskodnak. Fenyvesi csoportjában nevetnek, elégedetten dörzsölik kezüket, gondolják, hogy milyen jól bevált a nyomdai csalások történetében már *nem új* ötlet. Igen, Fenyvesi csoportja nevet és elégedetten dörzsöli kezét, de nem azért, mert bennünket, szervezett munkásokat csaptak be, akik az ő vállalatukból az ő saját akaratukból lettünk az utcára dobva, akiket minden áron meg akartak csalni, hanem saját strébereik alárendelésében elért sikereik miatt, akiket valóban becsaptak. Mert ezek a szerencsétlenek és stréberek, Hirt Aladár, Zach Jenő és Jandek Desider a nyomdászok szövetségének tagjai voltak, és teljesen tudatosan — 12—13 év után kiléptek a tagság soraiból, árulók lettek, amit soha többé nem tehetnek jóvá. A másik dolog pedig az, hogy most még alárendeltebb helyzetbe kényszerülnek, mint mikor a szövetség tagjai voltak. Most, ha bármilyen igazságtalanságot követ el ellenük a munkaadó, nincs hol bepanaszolniuk, nincs kihez forduljanak oltalomért. Ki vannak téve mindenféle bántalmazásnak, zaklatásnak. Ha pedig a vállalat kerül kellemetlen helyzetbe, ami nincs kizárva, az ott dolgozó stréberek egzisztenciája, jövője kerül veszélybe, akik Judás-pénzért adták el magukat, és ki lesznek téve a lelketlen munkaadók kényének-kedvének.

A harc áll, habár nem kívántuk, kénytelenek voltunk belemenni. Azzal a meggyőződéssel léptünk csatasorba, hogy kitartunk a győzelemig. Nem szabad lelkileg megtörnünk még akkor sem, ha az ellenfél erősebb, vagy végső esetben ő kerekedik felül. Ma nekem, holnap neked kedvez a szerencse, így forog a szerencse kereke. A szabadkai szakosztály történetében ezt az esetet soha nem szabad felednünk, de a harcot folytatni kell a győzelemig, mert az élet harcból áll.

Keserű a stréberek kenyere, keserű minden áruló sorsa, aki nem tartja tiszteletben saját elveit, aki megszegi az életfogytiglani szervezetébe vetett hitét. De nézzük az árulókat és a Judás-féle ellenségeket, akik becstelenül elragadják társaiktól a kenyeret.

E. K.

*

E mozgalom kapcsán, amely a nyomdaigazgatóság akaratából indult meg, mivel lábbal tiporta az augusztus 9-én aláírt megállapodást, a szövetség viszont szükségesnek látta egy küldöttet küldeni a helyszínre, hogy megkísérelje a korábbi normális viszonyokat helyreállítani. A mi próbálkozásunk nem járt sikerrel, mert a munkadók annál az álláspontjuknál maradtak, hogy nem ismerik el a bérszabályzatot, abban a meggyőződésben, hogy a megmaradtakkal is akadálytalanul folytathatják a munkát. A tévedés viszont máris megmutatkozik, mert annak ellenére is, hogy éjt nappallá téve dolgoznak, alig tudják kiadni a számot, azt is kisebb mennyiségben, mint korábban. E kérdés alakulását tagságunkkal a következő számban fogjuk ismertetni.

(Ernest Kun „Grafički Radnik", 1932. október 1.
Kako mi izgledamo szerkesztőségi üzenet rovatban)

8.

Sztrájktörők „gyászlapja" az 1932-es munkabeszüntetés alkalmából a Minervában. Kiadták a szervezett munkások magyar és szerbhorvát nyelven. Szabadkai Városi Nyomda 1932-ben.

A Jugoszláviai Grafikai Munkások Országos Szövetsége
szuboticai kerületének alanti tagjai kiváltak a
MINERVA — NYOMDA

által provokált kizárási mozgalom alkalmából a meggyőződéses szaktársak sorából és beálltak a sztrájktörők, (suszterek) táborába. Miként a rothadt gyümölcs elválik a fától és nem okoz fájdalmat a fának, aként nem fáj nekünk az ilyen elemek távozása.

VILÁGOSSÁG, JÖJJÖN EL A TE ORSZÁGOD!

FŐHALOTTAK:

Zách Jenő
mettőr

Hirt Aladár
vicemettőr, állítólagos igazgató

Jandek Dezső
öntő, volt stréber

Takács Károly
segédmunkás

Orgonás József
segédmunkás (koma)

MINT DÍSZTAGOK:

Lukatics Ernő
notórius

Fischer Antal, Imre és József
nyomdatulajdonosok

Göncöl István
notórius

Pauk Gáspár
az ártatlan

Molnár Ferenc, Fejős Péter,
Rukovina Tamás újoncok

Cservik László
ny. tulajdonos

Vászics Ferenc notórius	Lederer Ernő, Kiscsepregi Boldizsár topolai csillagok	Sábics K. Gizella berakónő

Ezen erkölcsi halottak temetése 1932. évi augusztus hó 28-án ment végbe teljes részvétlenség mellett.

„Dole navedeni bivši članovi *Saveza grafičkih radnika-ca Jugoslavije* istupili su iz redova svesnih drugova prilikom isključenja svih organizovanih radnika i radnica iz

ŠTAMPARIJE „MINERVA"

i stupili u tabor štrajkbrehera (šustera). Kao što truli plod odpada sa voćke ne prouzrokujući joj štetu i bol, tako i nas ne dira i ne boli odlazak ovakvih tipova.

SVETLOSTI, NEKA DODJE CARSTVO TVOJE!

GLAVNI MRTVACI:

Zách Jenő meter	Hirth Aladár vicemeter, navodno direktor	Jandek Dezső livac, bivši štreber
Takács Károly pomoćni radnik	Orgonaš Josip pomoćni radnik (kum)	

POČASNI ČLANOVI:

Lukatić Ernest notorni štreber	Braća Fischer Antun, Imre i Josip vlasnici štamparije	Göncöl Stevan notorni štreber
Pauk Gašpar nevino jagnješce	Molnár Franjo, Fejős Péter, Rukavina Tomo novajlije	Červik László i Andrija vlasnici
Vasić Franjo notarni štreber	Lederer Ernest, Kiscsepregi Boldizsár topolski tipovi	Šabić K. Giza zvezdica

Ovi moralni mrtvaci sahranjeni su za nas 28. avgusta 1932. godine bez žalosti i bez ičijeg saučešća."

9.

Minden arra vall, hogy ez egy elhamarkodott lépés volt, mert nem képesek idejére elvégezni annak ellenére sem, hogy a munkáseszmék árulói mellett némely szánalmas munkaadó is segít nekik. És most a munkaadók rábeszéléssel, különböző ígéretekkel próbálják visszahívni a volt munkásaikat, kik amiatt, hogy a magyaron kívül más nyelvet nem ismernek,

igen kényes helyzetbe kerülnek. Elismeréssel kell szólni arról, hogy a tulajdonosoknak ez az akciója, eddig semmilyen eredménnyel nem járt, mert a társak — habár nehéz helyzetben vannak — tudják jogaikat és kötelességeiket.

Ez alkalommal egy kissé meg kell néznünk azokat is, akik sorainkból kiváltak, hogy a Fenyvesi csoport fegyveréül szolgáljanak ellenünk, dolgozók ellen. Már régóta ismeretes, hogyha nem akadna a döntő pillanatban áruló a munkaadók soha nem is mernék megtámadni a dolgozók keresetét és életét. Sajnos mindig, minden környezetben voltak romlott lelkek, mindig voltak a szervezetnek titkos ellenségei, de az bennünket dolgozókat nem söpör el a saját — és családunk nagyobb darab kenyeréért, elviselhetőbb életért vívott harcos utunkon...

Halljuk, hogy a tulajdonosok ezeknek és mindazoknak, akik munkára verbuválnak azt ígérik, hogy ha a mozgalom sikertelensége után, ha kénytelenek lesznek megegyezni velünk, egész erejükkel azon lesznek, hogy a szervezet nekik megbocsásson és ismét felvegye a tagság soraiba. Mit bizonyít ez? *Azt, hogy az urak maguk is tudatában vannak, hogy nem sokáig tudnak ellenünk harcolni, és előbb-utóbb a velünk való megegyezés útjára kell térniük.* Ezt nem látják azok a vakok és romlottak, akik saját érdekeik ellen szálltak síkra, még sajnálatosabb ez e néhány emberre nézve. Egyet azért mégis meg kell, hogy jegyezzenek, mi a nyomdatulajdonosok által kiváltott harcból végül győztesen kerülünk ki, és akkor eljön az óra, hogy vezekeljenek bűneikért mindazok, akik megbontották az egységet, a pillanatnyi anyagi előnyért, a nyomdai munkások és munkásnők érdekeivel szemben, a tőke szolgálatába álltak.

(Ernest Kun — Grafički Radnik, 1932. szeptember 10.
Borba u Subotici)

10.

Ez év augusztus 27-én volt egy éve, hogy a Minerva nyomda alattomosan, teketória nélkül kidobott minden becsületes dolgozóját az utcára, akik éveken át ebben a nyomdában dolgoztak, kérges tenyerükkel szerezték meg a nyomdának mindazt, ami van. Ellenünk ezt az orvtámadást a Minerva titokban készítette elő, hogy lerombolja a szervezett nyomdai munkások vívmányait. Áldozatokat is követelt célja elérésére, ezeket a szegény áldozatokat olyan emberek között találta meg, akik nem tudták előre látni mi várja őket, mi készül ellenük éppen azok részéről, akik nekik eleinte fűt-fát ígértek. Közöttük elsők, a zászlóhordozók voltak, szövetségünk régi tagjai: Hirt Aladár, Zach Jenő és Jandek Dezider, érdekes egy hármas, ez a három ember a munkaadóval külön szerződést kötött, azt hitték, hogy ezzel örök időkre biztosítják magukat és elkerülik a Judás-

sorsot. Másik csoportba tartozik Vasić lakatos, aki az utcáról jött a nyomdába, akit a szervezet segédmunkásként vett fel soraiba. Ez az ember mindezt elfelejti, mert képzeletében „rotógépmester" szeretne lenni. A harmadik csoportot képezte a három Fischer testvér és a két Cservik testvér, akiknek nem elég, hogy saját vállalataikban kizsákmányolják a dolgozókat, hanem a szervezet esküdt ellenségeiként a Minerva nyomda tulajdonosainak rendelkezésére álltak. A negyedik csoportot a bácskai falvakból összegyűlt emberek képezték. Ezek az emberek nem tudták és nem is tudják mi az a szervezet; ezek az emberek mindig kispolgári környezetben éltek, ez a környezet pedig a stréberségbe taszította őket. E szerencsétlenek között még öt ismert vezető van: Prohászka József, Göncöl István, Lukatics Ernő, Lederer Ernő, a topolyai német- és héber szedőspecialista, az ötödik pedig a Fenyves tulajdonos unokaöccse, aki valamely vállalatban első könyvkötő akart lenni, de ez a kívánsága nem teljesülhetett bérszabályzatos vállalatban...

Ezek voltak azok az emberek, akik a Minerva vállalatot szolgálták a nevezetes esemény alkalmával, és a vállalat oldalán harcoltak a nyomdaipari dolgozók ellen. Amint már korábban is mondtuk, ezek a szerencsétlenek eltévelyedésükben, melybe a „védnökeiknek" az örökös, gondtalanságról szóló édes szavait hallgatva estek, nem tudtak arról a történelmi igazságú közmondásról, hogy „már megtette kötelességét, már mehet..."

És ők el is mennek...

A. N.

(Andrija Nikolić — Grafički Radnik, 1933. augusztus 28.
Pir nekolicine nesretnikovića)

11.

A sztrájktörők „szakszerű" vezetésével a gépek sorban kezdték felmondani a szolgálatot...

Fenyves úr ezért társainkat hibáztatja, hogy szabotázs akciót követtek el, mielőtt elmentek elrontottak minden gépet. Régi trükk, de igen rossz, mert a további munkáról való eltiltást akkor közölték, mikor már a munkások elhagyták a munkát, vagyis annak előtte, hogy ismét munkába kezdtek volna, tehát olyan időben, amikor a munkások nem is tudták, hogy folytatják-e a munkát, vagy sem.

És így cseppenként gyűlik a víz a pohárba, míg meg nem telik. Fenyves úr és szolgái számára sem fognak a rózsák örökké nyílni. Ezért jótállunk.

(Ernest Kun — Grafički Radnik, 1932. szeptember 10.
Borba u Subotici)

12

Augusztus 28-án a szuboticai Minerva nyomdában, amely a Napló című napilapot is előállítja, a technikai munkások egy része megtagadta a munka folytatását és augusztus 29-én már nem jelentkezett munkára. A munkabeszüntetés oka az volt, hogy a Minerva nyomda vezetősége nem volt hajlandó látatlanban elfogadni azt a kollektív szerződést, amely most készül Zágrebban, amely a nyomdai munkások részére a viszonyokkal összhangban nem álló magas fizetéseket állapít meg. A kollektív szerződés, *amely még ma sincs készen.* Szuboticán a nyomdai szakmunkások részére *heti* hatszáz dináron felüli minimumot állapított meg s azonkívül a munkaidőt, amely ténylegesen dolgozó szakmunkások részére a lapot előállító nyomdáknál soha sem több heti negyven óránál, még tovább redukálni akarta. A Minerva nyomda a tárgyalások során hajlandónak mutatkozott a Zágrebban, a viszonyok ismerete nélkül megszabott minimumnak a fizetésére, a volt munások azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy a fizetéseket *csak hat százalékkal lehessen redukálni,* noha a lapnál dolgozó munkások átlagos *heti keresete 900—1100 dinár között váltakozott.* Ilyen körülmények között a Minerva nyomda kénytelen volt a munkát megtagadó volt munkások helyett más szakmunkásokat alkalmazni s ezek tudása, igyekezete és szorgalma biztosítja is a nyomdai üzem zavartalan menetét. Az úgynevezett szervezett munkások *esztelen követelései* eredményezték azt, hogy a Dunabánság összes nyomdái, három kivételével, ma már a nyomdász szervezethez nemtartozó szakmunkásokkal dolgoztat.

A szuboticai nyomdász szakszervezet a megtörtént géprongálások árán sem tudta elérni azt, hogy a Minerva nyomdában a munka folytonossága megszakadjon. Tehetetlen dühükben a munkát megtagadó volt munkások egy része lehetetlen és legnagyobb mértékben törvénytelen eszközökkel igyekszik azoknak a munkáját megzavarni, akik becsületesen dolgoznak és magukat és családjukat *nem a munkanélküli segély alamizsnáiból, hanem megszolgált munkabérükből akarják eltartani.* Eleinte megelégedtek otromba gúnyiratok osztogatásával s azzal, hogy a dolgozó munkásokat megfenyegették, hogy a Minerva nyomda kénytelen lesz a régi munkásokat visszavenni, majd amikor látták, hogy ennek a fenyegetésnek semmi eredménye nincs, más és erőszakosabb eszközökhöz nyúltak... Szerdán délelőtt pedig a nemdolgozó munkások egy része az egyik Strossmayer-uccai divatárú üzletben vastag botokat szerzett be, hangoztatva, hogy *bottal számolnak le a dolgozó és tovább is dolgozni akaró munkásokkal.*

A szemtanúk állítása szerint a gimnáziumi uccában helyezkedtek el a szakszervezeti terroristák, és amikor a Minerva nyomda munkásai a délutáni munka megkezdéséhez munkába igyekeztek. *Koleszárovics Sándor* volt segédmunkás jeladására megtámadták *Hirth* Aladár üzemvezetőt és

Gönczöl István szedőt. Az e célra vásárolt botok működésbe léptek, de amikor a Minerva nyomda többi munkásai Hirth Aladár segítségére siettek, a vitéz támadók szétfutottak, csak Krcsedinác Szlávkó munkanélküli segélyből élő munkást sikerült futás közben utolérni és az elősiető rendőrnek átadni. Úgy Krcsedinác, mint társai ellen megindult az eljárás. A rendőrségen egyelőre a szerdai orvtámadás következő szervezői és résztvevői ellen tettek feljelentést: Krcsedinác Szlávko, Matyasovics István, Medved Joszip, Konrád Sándor, Koleszárovics Sándor, Rotter Mihály, Víg Illés és Baráti Etel.

A közrend és a dolgozó munkások érdeke egyaránt megköveteli, hogy a rendőrség a legnagyobb eréllyel járjon el azokkal szemben, akik becsületes dolgozó munkásokat megtámadnak és a mai közgazdasági helyzetet alkalmasnak vélik arra, hogy hatalmi törekvéseik elérésére dolgozni akaró tisztességes munkástársaikat megakadályozzák abban, hogy kenyeret keressenek.

(NAPLÓ, 1932. október 6. 277. szám, 5. oldal,
Terrorista szervezet botokkal akarja megakadályozni a nyomdai munkásokat, hogy tovább dolgozzanak)

13.

A szabadkai helyzet megvitatása után javasolták a K. B. tagjainak, hogy 6 és 2 dinár tagsági segélyt írjon ki 8 hétre.

(Grafički Radnik, 1933. augusztus 28.
— *Szövetségi hírek*)

14.

A Minervának erre az alattomos rohamára, amelyet a már említett szerencsétlenek is támogattak, szövetségünk magyar nyelven egy lap, Jugoszláviai Magyar Újság megindításával válaszolt, amely már nyolc hónapja megjelenik minden kellemetlenség ellenére, ami csak egy ilyen lap kiadásához fűződik. A szabadkai tagok, akik a lap kiadásán dolgoznak, e harcon keresztül bebizonyították, hogy meg tudják védeni a szövetség érdekeit, és az utolsó leheletükig védeni fogják ezeket az érdekeket. Abból a tényből is látszik, hogy ez így van, hogy anyagi kimerültségük ellenére is díjtalanul dolgoznak teljes gőzzel mind tovább, csak a szövetségük által támogatva, mert tudják, ezek csak pillanatnyi nehézségek, amelyeknek meg kell szűnni, a munkáskezek ereje által.

Az általunk indított lap fejlődik és fejlődni fog még jobban is, mert az olvasóközönség mindinkább megbizonyosodik lapunk megbízhatóságáról, amelyet mi nem pillanatnyi szeszélyből sem kapitalista indítékokból ki-

folyólag adtunk ki, hanem azért, hogy kenyeret adjunk az alattomosan utcára dobottak kezébe.

Ellenfelünk lapjában állandóan azt hangoztatta, hogy lapunkkal neki sem árthatunk, és az ilyen olcsó lap semmit sem ér, de mi történt? Ellenfelünk ellentmondásba esett, mert lapunk nyomására kénytelen volt saját lapjának az árát egy dinárra csökkenteni. Ezzel bebizonyította, hogy a mi lapunk, igenis, elhódítja az olvasóközönséget, és mindaz amit lapunk ellen írt, csak a konkurrencia harca, amely önmagát kell hogy feleméssze. Az utolsó lapot is az asztalra dobta azzal, hogy: vagy-vagy! Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, el kell fogadnunk a kihívást és be kell bizonyítanunk ellenfelünk előtt, az eddigi dőzsölésből elég volt, kemény dió vagyunk, amit nem tud megtörni, hanem önmagát fogja megsemmisíteni, a sztrájktörőkkel együtt fog összetörni. Ezért most mindent bele kell adnunk! Még jobban, mint eddig, mert mienk az igazság és az igazságnak győzni kell!

(Andrija Ninković) (A. N.) — Grafički Radnik, 1933. augusztus 28. *Pir nekolicine nesretnikovića*)

15.

... Tele optimizmussal bízom a *Jugoszláviai Magyar Újság* célkitűzéseinek vitorláját azokra a kedvező szelekre, amelyek fújdogálását itt Szabadkán és dunabánsági körútam alkalmával a magyarlakta vidék főbb centrumaiban észleltem. Azzal az elfogódottsággal, ahogyan az újonnan vízrebocsátott hajó kapitánya áll a parancsnoki hídon, a jószándék és a miszsziós munka foganatjába vetett hittel adom ki a vezényszót a legénységnek, csupa derék, lelkes barátomnak és munkatársamnak: Indulás!

(Bródi Mihály — *Jugoszláviai Magyar Újság*, I/1. Szubotica, 1932. december 29-én, csütörtök, *Indulás*, — töredékek a vezércikkből)

16.

Azok az ízléstelen és amorális támadások, amelyek a Jugoszláviai Magyar Újság szerkesztőségét és nyomdaszemélyzetét a szuboticai konkurrencia részéről nap-nap után érik, a monopolhelyzet felborításából származó ijedelemre vezethetők vissza. Minket ez a lihegő offenzíva nem hoz ki a sodrunkból és nem csábít a bőségesen kínálkozó ellentámadási alkalmak kiaknázására. Meg nem ingatható szilárdsággal dolgozunk tovább annak a magunk elé tűzött programnak megvalósításán, hogy a jugoszláviai magyar zsurnalisztika tekintélyét az újságírói toll becsületének biztosításával

emeljük és az olvasói igények kielégítésének szellemi és erkölcsi alapjait megerősítjük.

(Jugoszláviai Magyar Újság, 1933. január 5-én, *Az újságíró.* — részlet)

17.

...a Jugoszláviai Magyar Újság szerkesztősége és technikai személyzete elismerten elsőrangú tényezője volt a jugoszláviai magyar újságcsinálásnak.

(Jugoszláviai Magyar Újság. *Előfizetési felhívásból.*)

18.

Rikkancsokat vesz fel a Jugoszláviai Magyar Újság noviszádi kiadóhivatala, Vilsonova ul. 7.

(Jugoszláviai Magyar Újság. 1932. december 30. *Hirdetés.*)

19.

Csütörtök reggel volt a Jugoszláviai Magyar Újság nagy érdeklődéssel várt premiérje és nyugodt önérzettel állapítjuk meg, hogy a várakozást a kezdet minden nehézsége ellenére is kielégítettük. Természetesen sem a szerkesztés, sem a technikai előállítás nem lehet mentes az alapítás és úttörés lázában bizonyos átmeneti zavaroktól, azonban az a rokonszenv és megbecsülés, amellyel a közönség első számunkat fogadta, fokozott erőt ad nekünk, hogy a kellő simításokat gyorsan elvégezzük és azt a laptípust alakítsuk ki, amelynek szükségét az ország magyar újságolvasói olyan régóta érzik.

Nagy gondot fordítunk arra is, hogy a *Jugoszláviai Magyar Újság* árusítása és házhoz szállítása is rendben menjen és az e tekintetben esetleg felmerülő panaszokat azonnal orvosoljuk. Az árusítás megszervezése során kiderült, hogy a szuboticai Napló kiadóhivatala eddig szokatlan intézkedést tett a Jugoszláviai Magyar Újság terjesztésének megakadályozására.

Két nappal a Jugoszláviai Magyar Újság megjelenése előtt a Napló kiadóhivatala valamennyi újságárushoz a következő felhívást intézte:

Közös elhatározás alapján tisztelettel közölnünk kell, hogy árusítóink és a magunk jól felfogott üzleti érdekében nem tartjuk szükségesnek, hogy az árusítóideje és figyelme még több lap árusításával járó munkában szétforgácsolódjék, és ezért felkérjük azokat, akik lapjaink árusításával foglalkoznak, hogy döntsenek abban a tekintetben, hogy az alábbi lapokat akarják-e továbbra is árusítani vagy más jugoszláviai magyar lap terjesz-

tésével kívánnak foglalkozni. Az alábbi lapok kiadóhivatalai megállapodtak abban, hogy január 1-től kezdve csak azoknak adnak lapot árusításra, akik más, Jugoszláviában megjelenő magyarnyelvű napilap árusításával nem foglalkoznak.

Ez vonatkozik az elárusítókra (tőzsdékre, uccai bódékra, rikkancsokra, kihordókra) is és kérjük, hogy Ön ellenőrizze, hogy ezek is csak abban az esetben kapajnak

Az Újság, Friss Újság, Híradó, Reggeli Újság, Napló, Új Hírek

című lapot árusításra, ha ezeken kívül más, Jugoszláviában megjelenő magyar napilapot nem árusítanak.

Kérjük, szíveskedjék jelen levelünk vételét az idemellékelt másodpéldányon elismerni és azt nekünk postafordultával visszaküldeni.

*

Szuboticán azonkívül
minden rikkanccsal, újságbódéssal és trafikossal
aláíratott a Napló kiadóhivatala egy reverzálist,
hogy a Jugoszláviai Magyar Újság árusítására vonatkozó tilalmat tiszteletben tartja.

Ez a tisztelet sokhelyen annyira elmaradt, hogy az a szegény alkalmazott, aki a Napló részéről a reverzálissal beállított, repülőgépen távozott. Sok trafikos kereken kijelentette, hogy

nekik a Naplóék nem parancsolnak és ők a saját boltjukban azt árulnak, amit ők jónak látnak.

Az árusok legnagyobb része csütörtök délelőtt a Jugoszláviai Magyar Újság kiadóhivatalához fordult lapért, de a legtöbbnek a kívánságát már nem teljesíthettük, mert a *példányszám néhány óra alatt teljesen elfogyott.*

A következő számból azonban minden árus természetesen annyit kap, amennyit idejekorán rendelt.

A magunk részéről *csak örülünk annak, hogy a konkurrencia ilyen rendszabállyal fordul ellenünk, mert ez a terjeszkedésünktől való alapos félelem jele.* Félni csak attól szoktak, akiről feltételezik, hogy van ereje. Gondunk lesz rá, hogy ez a félelem alaposnak bizonyuljon. Nemcsak a lap minőségével, hanem az árusító szervezet nívójával is azon leszünk, hogy a terjeszkedésünket akadályozni akaró terrorisztikus módszer kudarcot valljon.

Felhívjuk az árusokat, hogy ne engedjék magukat megfélemlíteni és minden lapot tartsanak, amit a vásárló közönség keres náluk.

Az árus nem szolgája egy lap kiadójának, hanem üzletfele, aki joggal utasít vissza beavatkozást az ő üzletvitelébe.

(Jugoszláviai Magyar Újság. 1932. december 30. *Óriási érdeklődés nyilvánult meg a Jugoszláviai Magyar Újság első száma iránt.* A lap minden példánya elfogyott. Az árusok tiltakoznak a konkurrencia monopolrendelete ellen.)

20.

Az olvasóközönség ismeri azokat a körülményeket, amelyek között a Jugoszláviai Magyar Újság létrejött. Munkanélkülivé tett újságírók és nyomdászok szövetkeztek a lap megalapítására, nem mintha részvétből eredő támogatásra számítottak volna — hiszen tudják, hogy egy vállalkozás csak a jól végzett munka ellenértékére támaszkodik —, hanem egyfelől megélhetési, másfelől hivatottsági szükségérzetből fogtunk hozzá az úttöréshez. Azok a sikerek, amelyeket eddig elértünk, máris éreztetik jótékony hatásukat a Jugoszláviai magyar sajtóban, amelynek termékei olcsóbbak lettek és fokozott gonddal törekszenek az olvasók igényeinek kielégítésére. A lapok bele is nyugodtak ebbe a helyzetbe, egy kivételével, amelyik a kényszerű árleszállításért azzal kárpótolja magát, hogy nap-nap után alantas stílusban kötekedik velünk.

Távol áll tőlünk, hogy kövessük ezt a lapot erre az útra. *Éppen abban találjuk legfőbb feladatunkat, hogy a jugoszláviai magyar sajtóból ezt a modort kiirtsuk.* Rá akarunk azonban mutatni azokra a hátrányokra, amelyek az erkölcsi alapot nélkülöző, ízléstől és judiciumtól nem fékezett újságírói módszerből a közönségre háramlanak.

Az a lap, amely az érdekesség kritériumait a gyalázkodásban, mások lebecsülésében és kipellengérezésben keresi, állandó veszélyt jelent a jogos magánérdekekre és nagy közösségeket is kínos helyzetbe hozhat. Ma nekem, holnap neked. Aki ma nem indul fel azon, ha valakit kíméletlenül meghurcolnak a nyilvánosság előtt, holnap méltatlankodva tapasztalhatja, hogy maga is terítékre került. A sajtótörvénynél sokkal hatályosabban fékezheti meg maga a közönség azt az újságírói eltévelyedést, amely a sitzredaktöri intézmény spanyolfala mögé bújik, hogy saját olvasói érzékenységét mások felelősségére szurkálhassa.

Ahelyett, hogy az árleszállítás kényszerűsége miatt fogát csikorgató lapnak méltó választ adnánk, inkább azokra a körülményekre szeretnők felhívni a figyelmet, amelyek egy magasabb intencióktól vezérelt lap számára programja megvalósítását lehetővé teszik. Ezek között természetesen első helyen áll az olvasók megértő támogatása. Enélkül egy lapnak semmiféle célkitűzése nem sikerülhet. Fontos továbbá, hogy az olvasók közvéleménye ne haladjon el közömbösen olyan jelenségek mellett, ame-

lyek azt a látszatot kelthetik, mintha a becsületes és készséges hírszolgálat, a nívós újságírói munka csak akkor válik konkurrenciaképessé, ha kivetkőzik szolidságából és a publikumot ledér pletykákkal, tapintatlan indiszkréciókkal, lelkiismeretlen beállításokkal szórakoztatja. Családok nyugalmába beleharapó és halott emlékét sem kímélő szenzációéhség, az adott szó fékét lerázó megelőzési dühroham, inszinuációk és ferdítések valójában csak úgy szerelhetők le, ha a közönség érdeklődése elfordul attól a naptól, amely ilyen eszközökkel dolgozik. A mi missziónk tehát nem teljesedett be, amikor a lapok olcsóbbodását kikényszerítettük. Mi azt a célt tűztük magunk elé, hogy megmutassuk:

lehet jó és érdekes lapot csinálni azoknak a társadalmi, morális és kulturális szempontoknak figyelembevételével, amelyek mellőzése a jóérzést botránkoztatja.

A többi lap árának leszállítása után még mindig mi vagyunk a legolcsóbb nagy magyar napilap, mindamellett nem ezt akarjuk kihangsúlyozni, hanem a sajtóban vállalat szerepünknek azt a jellegét, amely arra indít minket, hogy

az igazi közérdeket az igazi magánérdekekkel összeegyeztessük, amenynyire lehetséges a nyilvánosság szolgálatában, minden jogos kívánságot teljesítsünk, tartózkodjunk hajszától személyek, üldözőhadjárattól intézmények ellen és sem gúny, sem elbújtatott célzás alakjában, sem fontos tényeket elhallgatva, sem jelentéktelenségeket felfújva ne éljünk vissza a publicitás lehetőségeivel.

Abban a lihegő versenyben, amely most az olvasókért folyik, mi ennek az irányzatnak a zászlaját lobogtatjuk és meg vagyunk róla győződve, hogy a közönség széles rétegeinek felfogását érvényesítjük, amikor újságírói munkánkat ebben a szellemben végezzük.

(Jugoszláviai Magyar Újság. 1933. június 30-án,
Harc az életért. A Jugoszláviai Magyar Újság hivatása.)

21.

... Ellenben a nyomdában furcsa dolgok történtek. A munka ugyan mindennap a rendes időben kezdődött, a megszokott időpontban végződött. De a mesterek nyugtalanok lettek. Többször hallottam, hogy az árszabályt emlegetik. Az igazgatót napokig nem láttam, irodájában viszont idegen emberek forgolódtak. Azt hallottam, hogy a szakszervezet vezetői, sőt a zágrábi központ képviselői is bent jártak nála.

Kudlák mester meg is mondta, miféle kérdések merültek fel. A nyomda tulajdonosai föl akarják mondani az érvényben lévő szerződést, a szakszervezet árszabályaival együtt, ami azt jelenti, hogy alapos fizetéscsök-

kenést kívánnak végrehajtani. De azért mégsem gondoltam, hogy bekövetkezik ez a szürnyűség. Az a csapás, mely valósággal földre sújtott akkor, amikor úgy éreztem, hogy szárnyaim kezdenek nőni. Mert egy napon a mesterek összepakolták holmijukat és komor arccal hagyták ott a munkatermeket...

De másnap reggel senki sem jött. Egyedül álltam a csendes, fülledt teremben. Délfelé Török mester bejött, mert ottfelejtett valamit, de ő sem biztatott semmivel. Összeszorított ajakkal, tenyerembe vájt körmökkel vártam. És torkomat egyre jobban fojtogatta a csend. Mi lesz velük és mi lesz velem? A gépek álltak, a rotációs nem indult meg a rendes időben...

És a negyedik napon megjelent a nyomdában a vörös hajú Wirth és vele jött a másik nagyszájú tördelő, a Pátz mester is. És a vörösképű mester munkát nyomott a kezembe, meg parancsolni kezdett. Elámultam. Hát itt most mi történik? Másnap ismeretlen alakok surrantak be a nyomdába. Úgy mondom, surrantak, mert a sarkon sztrájkőrök álltak. Az ismeretlenek dolgozni kezdtek. Vagyis akartak, de semminek sem ismerték a helyét. Az új faktor megparancsolta, hogy nekem kell megmutatnom, mi hol áll. Vonakodva tettem eleget a parancsnak és megvetően figyeltem a betolakodókat. Ügyetlenek és esetlenek voltak. Sírni szerettem volna, mert hiányzott kitűnő mesterem, aki tanított és védelmezett. De ő nem volt sehol, még a sarkon álló, rendőrökkel viaskodó sztrájkőrök között sem tünt fel zömök alakja. Délután öt óra helyett este hétig dolgoztam. Ott kellett maradnom, így rendelte el a vörös képő meg az igazgató, aki ismét ott lebzselt a szedőteremben.

Reggel a szokottnál is korábban mentem be a nyomdába. És mert senki sem mondta, mit tegyek, mert nagyon elveszettnek éreztem magam, s mert nagyon gyülöltem azokat, akik hátba támadták a mesteremet, úgy álltam bosszút, ahogyan éppen módomban állt, ahogyan tudtam. Összevissza kevertem a szekrényekben lévő különböző tipusú és nagyságú apró ólombetűket. Negyedóra alatt mindent fölforgattam. És mikor az egyre szaporodó díszes társaság lehúzta első szedését, az igazgató a haját tépte, a vörös hajú meg toporzékolt. „Micsoda szedők, milyen tudatlan kreaturák?! — sziszegték egyre és a levonatokat a sztrájktörők orra alá dugdosták. Örültem művem sikerének és csak azt kívántam, hogy az ördög vigye el ezt a népséget...

A szervezett nyomdászokat véglegesen kizárták az üzemből. És látnom kellett, hogy az utcai verekedésekben a rendőrök a sztrájktörők védelmére kelnek. Úgy segítettem volna a régieknek, akiket sajnáltam, mint ahogy gyűlöltem volna a jöttmenteket, akiket megvetettem, de kicsi voltam, inas voltam, nem számítottam. Beletörődtem, dolgoztam, saját káromon tanultam a szakmát és — tanítottam a sok tehetségtelent, akiknek nevét

sem tudom kimondani. Nem is akarom. A sztrájk végleg megbukott, a mesterek, akik nem adták be derekukat, szétszéledtek. Ki munkanélküli segélyen tengődött, ki elköltözött, ki meg valahol elhelyezkedett. Sok kínlódás után a rotációs gép is megindult, a szedőgépek mellé kisebb nyomdák tulajdonosai kerültek. Bele kellett törődnöm a megváltozhatatlanba. Abba is, hogy egy nagyon csúnya asszony cigarettával a szájában méregessen bennünket végig, mint gazda az igavonó barmot. Mert övé volt a pénz, melyből elkésve ugyan, meg alaposan lecsökkentve, de mégis kiosztották a bért.

(Gajdos Tibor: EMLÉKVÁR. (Regény) Szabadka, 1975.)

22.

Érdekes sajtópört tárgyalt csütörtökön a szuboticai törvényszéken Carevics Vlaho tanácsa.

A Minerva-nyomda és lapkiadó részvénytársaság felmondás nélkül elbocsátott nyomdai munkásairól a Napló című napilap az 1932. október 6-iki számában sértő és a valóságnak meg nem felelő cikket írt abból az alkalomból, hogy Hirth Aladárt, a nyomdászszakszervezet volt tagját megfenyítette egy munkás, aki soha sem volt a Minerva alkalmazottja. A cikk egyéb valótlanságok között azt a légbőlkapott állítást is tartalmazza, hogy „A verekedéseket a Graficski Dómban beszélték meg, ahol olyan utasításokat adtak, hogy vér árán is meg kell akadályozni azt, hogy tisztességes munkások dolgozhassanak".

A nyomdász-szakszervezet helyi csoportjának vezetősége a cikk cáfolatául a következő helyreigazítást küldte be a Napló felelős szerkesztőjének:

Tekintetes Dr. Fenyves Ferenc úrnak,

a Napló felelős szerkesztőjének Subotica.

A „Napló" 1932. október 6-iki 277. számának 5. oldalán „Terrorista szervezet botokkal akarja megakadályozni a nyomdai munkásokat, hogy tovább dolgozzanak" címmel cikk jelent meg, amely a Graficski Dómot és a benne tömörült munkásokat illetőleg a valóságnak meg nem felelő állításokat tartalmaz. Kérjük ennélfogva, hogy a Sajtótörvény 26. és 27. §-ának rendelkezése értelmében az alábbi helyreigazítást közölni szíveskedjenek:

1. Nem felel meg a valóságnak az a címben foglalt állítás, mintha Szuboticán terrorista szervezet volna, amely botokkal akarná megakadályozni a nyomdai munkásokat, hogy tovább dolgozzanak.

2. Nem felel meg a valóságnak, hogy azok a cikkben a „terrorista szervezet" gyűjtőnevet adja, bárkit is meg akartak volna akadályozni munkája folytatásában.

3. Nem felel meg a valóságnak, hogy a Minerva-nyomda munkásainak

egy része augusztus hó 28-ikán megtagadta a munka folytatását és augusztus hó 29-ikén már nem jelentkezett a munkára. Ellenben tény az, hogy a Minerva vezetősége aug. 28-ikán az általuk kötött és aláírt megegyezés egyoldalú felbontásával a nyomda egész munkás-személyzetét, három ember kivételével, felmondás nélkül elbocsájtotta, amint ezt az ebből származó per folyamán az elsőfokú fórum ítéletileg megállapította.

4. Nem felel meg a valóságnak az a kijelentés, hogy ezt az állapotot a szervezett munkások „esztelen követelései" eredményezték.

5. Nem felel meg a valóságnak, hogy a szuboticai nyomdászszakszervezet bármiféle géprongálást hajtott végre. A Minerva-nyomda elbocsájtott munkásainak augusztus hó 27-ikén este annál kevésbé lehetett okuk a gépeket megrongálni, mert hiszen amikor munkájuk végeztével a műhelyből távoztak, nem tudhatták, hogy másnap elbocsájtják őket.

6. Nem felel meg a valóságnak, hogy a munkanélküli nyomdász-munkások a munkanélküli segély „alamizsnájából" élnek, mert ez a segély őket jogosan megilleti az általuk erre a célra befizetett összegekből.

7. Nem felel meg a valóságnak, hogy napok óta szervezett őrjáratok tartják megszállva a Minerva-nyomda épületének bejáratát és a munkába igyekvő vagy onnan távozó munkásokat inzultálják és fenyegetik. Ellenben igaz az, hogy egyes nyomdász-munkások illetékes helyről származó megbízás alapján békésen megfigyelik, hogy a jelenleg alkalmazott munkásokat a Minerva-nyomda nem dolgoztatja-e a munkásvédelmi törvényekben előírt munkaidőt meghaladó mértékben. Ezeket a nyílt uccán békésen elhelyezkedő munkásokat Hirth Aladár, a munkahelyére igyekezve, több ízben durva szavakkal provokálta és ennek volt a következménye, hogy az egyik megfigyelő munkás Hirth Aladárt felindulásában megfenyítette.

8. Nem felel meg a valóságnak, hogy „a verekedéseket a szuboticai Graficski Dómban beszélték meg, ahol olyan utasításokat adtak, hogy vér árán is meg kell akadályozni azt, hogy a tisztességes munkások dolgozhassanak."

Mindezek miatt a valótlan állítások miatt a sajtópert folyamatba tettük.

Szubotica, 1932. okóber 6.

Kiváló tisztelettel:

Terzics Szteván sk. elnök. Buljovcsics sk. titkár.

Dr. Fenyves Ferenc a helyreigazítás közlését megtagadta, mire a szakszervezet dr. Singer Béla ügyvéd útján helyreigazítási és sajtópört indított ellene. A két pört egyesítve tárgyalta csütörtökön Carevics Vlaho tanácsa.

A tárgyalás megnyitása után dr. Schweiger Miklós, dr. Fenyves Ferenc ügyvédje fele nevében kijelentette, hogy az inkriminált cikk nem vonatkozik a jugoszláviai grafikai munkások és munkásnők szuboticai szerve-

zetére. Terzics Szteván, a szakszervezet képviselője és dr. Singer Béla, a magánvádló jogi képviselője ezt a nyilatkozatot azzal a feltétellel fogadták el elégtételül, ha a vádlott a helyreigazítási és a sajtópör költségeit viseli és a nyilatkozatot lapjában közzéteszi. A vádlott dr. Fenyves Ferenc ezeket a feltételeket vállalta és ennek alapján a panaszos mind a két feljelentést visszavonta. A bíróság erre való tekintettel az eljárást megszüntette és a következő jegyzőkönyvet adta ki a feleknek:

A tárgyalásról és a bíróság ítéletéről a szuboticai törvényszék KST. 10/1932. szám alatt a következő jegyzőkönyvet adta ki az érdekelteknek:

Jegyzőkönyv

A szuboticai kerületi törvényszéknél 1933. február 23-ikán délelőtt kilenc órakor dr. Fenyves Ferenc ellen megindított sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés ügyben megtartott főtárgyalásról. Jelen voltak: Carevics Vlaho tanácselnök, Marinkovics Jován és Kosztics Jován törvényszéki bírák, Dulics Petár jegyzőkönyvvezető, dr. Singer Béla a magánvád képviselője és dr. Schweiger Miklós védő. A tárgyalás nyilvános. A vádlott neve: dr. Fenyves Ferenc, apja neve: néhai Friedmann Ignác, az anyja leányneve: Neu Karolina, vallása zsidó, születési helye Szubotica, tartózkodási helye Szubotica, kora: 48 év, jugoszláv állampolgár, foglalkozása: újságíró, nős, három gyermek apja, írni tud, a katonaságnál nem szolgált, vagyontalan, büntetlen előéletű, bírósági eljárás folyik ellene.

A tárgyalás megnyitása előtt a vádlott kijelenti, hogy a szuboticai Napló című napilap 1932. évi október 6-iki 277. számában az 5-ik oldal első és harmadik oldalán aláírás nélkül megjelent inkriminált cikk, amely „Terrorista szervezet botokkal akarja megakadályozni a nyomdai munkásokat, hogy tovább dolgozzanak" címet viselte, nem vonatkozik a jugoszláviai grafikai munkások és munkásnők szövetségének szuboticai szervezetére.

A magánvád képviseletében megjelent Terzics Szteván és dr. Singer Béla, a magánvádló jogi képviselője kijelentik, hogy megelégszenek ezzel a nyilatkozattal, olyan feltétel mellett, hogy a vádlott viseli a sajtóper költségeit, valamint a KST 11-1932. szám alatt megindított sajtóper költségeit, továbbá, hogy a vádlott lapjának ugyanazon a helyén és ugyanolyan szedéssel leközli a fenti nyilatkozatot.

A vádlott elfogadja a feltételeket és kötelezi magát arra, hogy a bíróság által megállapított perköltségeket végrehajtás terhe mellett tizenöt nap alatt kifizeti. A fenti kijelentés alapján a panaszos visszavonja úgy a jelen, mint a KST 11-1932. szám alatt megindított feljelentését.

A bíróság zárt tanácskozáson a következő ítéletet hozta, amelyet a tanács elnöke nyilvánosan hirdetett ki:

A kerületi törvényszék a BTK 219. paragrafusa alapján megszünteti az

eljárást dr. Fenyves Ferenc, a Napló felelős szerkesztője ellen, mert a feljelentő a tárgyalás megkezdése előtt visszavonta feljelentését. A bíróság kötelezi a vádlottat, hogy tizenöt napon belül végrehajtás terhe mellett 1779.50 dinárt fizessen dr. Singer Béla ügyvédnek.

Az ítéletet Carevics Vlaho tanácselnök és Dulics Petár jegyzőkönyvvezető írták alá.

A helyreigazítási pör költségei 1740 dinárt tesznek ki, amely összeg kifizetésére szintén kötelezte magát dr. Fenyves Ferenc.

(Jugoszláviai Magyar Újság, 1933. február 24.
A Minerva kizárt munkásainak sajtópöre dr. Fenyves Ferenc ellen. — A Napló felelős szerkesztője kijelentette, hogy az inkriminált cikk nem a szervezett nyomdászokra vonatkozik, vállalta a perköltségeket, mire a feljelentést visszavonták és a bíróság az eljárást megszüntette.)

23.

A gazdasági válság súlyosan nehezedik az egész világra. Megbénította az egész gazdasági életet, és ahelyett, hogy minden társadalmi réteg együttesen harcolna a válság elhárítására, vannak olyan személyek, akik a válságot saját személyes céljaikra akarják kihasználni.

A munkások megtörhetetlen energiával nagy eredményeket vívtak ki maguknak, küzdöttek a szociális igazságért és ezen a téren szép sikereket értek el. De mit ér mindez, ha a munkaadók egy része harcol ellene, minden erejével azon van, hogy vívmányainkat és a szociális védelmet megszüntesse, mert az gátolja őket önkényükben. Tipikus példa erre a szabadkai Minerva nyomda vállalat, amely a múlt év augusztus 27-én kíméletlenül kidobta a szervezett munkásait, és a szükséges szakképesítéssel nem rendelkező emberekkel helyettesítette őket, akik ily módon szembekerültek az öntudatos, becsületes dolgozókkal. Mi aggodalommal szemléltük a munkások ilyen támadását, akik erre nem szolgáltak rá, akik sok éven át a nyomda oszlopai voltak. Az idő viszont mindent gyógyít...

A Minerva kijátszott munkásai a polgári bíróság előtt egy évre kéri saját jogainak érvényesítését, és már két fórumon is megítélték a felmondási időszakra a bérek megfizetését. A törvénnyel szavatolt jogokkal legyőzték a Minerva hatalmaskodó urainak kizsákmányoló mesterkedéseit, és most a szervezett munkásokon van a sor, hogy ők is méltón feleljenek azoknak, kik 30 öntudatos dolgozót családjaikkal kenyér nélkül hagytak.

A Minervából kizárt dolgozók nem kapituláltak a létfenntartásukért vívott harcban, hanem egyesült erővel lapot alapítottak Jugoszláv Magyar Újság címmel, melynek az volt a feladata, hogy kenyeret adjon a szervezett nyomdaipari munkásoknak, azoknak, akik nem hagyták ma-

gukat megvásárolni egy tál lencsével, és nem akarták elárulni a becsületes munkásokat, nem váltak társaik Judásává.

(Mihály Rotter (R-r) — Grafički Radnik, 1933. augusztus 28. *Marginalije na jednu godišnjicu*)

24.

Büntetés. A TB e hó 7-én megtartott ülésén hozott határozata alapján Kudlik Sándort nyilvános, jegyzőkönyvezett megrovásba részesíti, mert a TB elnökének figyelmeztetése ellenére is olyan nyilatkozatot adott a Napló napilapnak, amely nem felel meg a valóságnak, és a szövetség érdekeit sérti.

Tarifaügyi Bizottság

(Grafički Radnik, 1933. június 17.)

Büntetés. A TB e hó 1-én meghozott végzése alapján Kudlik Sándort a bizottság az Otthonból való 2 heti kitiltással bünteti a lapunk elleni agitáció, vagyis a szövetségi érdekek elleni tevékenység miatt.

(Grafički Radnik, 1933. augusztus 19.)

Szövetségi hírek. Jovan Marcin és Lajčo Ritter szabadkai rotógépmesterek kérvényével kapcsolatban készülnek a szükséges záróhatározatok.

(Grafički Radnik, 1933. augusztus 28.)

25.

A szabadkai tagság most apellál és szövetségünk nagyszámú tagságától még nagyobb szaktársi segítséget kér, mert a szabadkai tagság elkeseredett harcot vív mindannyiunkért, a szövetségünkért, a szövetség és mindannyiunk tekintélyéért. A szabadkai tagság meg van győződve arról, hogy el is nyeri az egész szövetség tagságának támogatását. Erre a segítségre most igen nagy szükség van, mert ahogyan mondtuk, most egy elkeseredett, nehéz harc ideje van, amikor a vagy-vagy választút előtt állunk, a nyomdaipari munkások pedig előre kijelentették: harcolni és győzni fogunk!

A szabadkai tagság, melyet az egész szövetségünk összes tagja erkölcsileg és anyagilag támogat, emelt fővel a vöröslő horizontra tekintve kiáltja. Előre a végső győzelemig! Éljen a szaktársi szolidaritás és a Nyomdaipari Dolgozók Szövetsége, haladjunk a végső cél: a győzelem felé!

(Andrija Ninković (A. N.) — Grafički Radnik, 1933. aug. 28. *Pir nekolicine nesretnikovica*)

A nyolc hónappal ezelőtt megindult Jugoszláviai Magyar Újság-ot a kizárt nyomdaipari munkások tartották fenn szolidaritás, öntudat, fegyelem és áldozatkészség által, akik hisznek a kapzsi munkaadók elleni végső győzelemben, mert tudják, hogy az emberiség és az erkölcsi győzelem az ő oldalukon áll. Ez a harc nemcsak annak a néhány szabadkai munkásnak a harca, akik kenyér nélkül maradtak, hanem *Jugoszlávia összes nyomdaipari dolgozójának harca is.* E támadás mindannyiunkat érint, és mindenkinek tisztában kell lenni azzal, hogy a vereség sújtana mindannyiunkat, mert a Minervából kidobott munkások sorsa, sajnos, mindenkit elérhet!

Ennek az eseménynek a fekete évfordulója emlékeztessen bennünket kötelességünkre — *egy mindenkiért, mindenki egyért!* Napjainkban az a kötelességünk, hogy mindannyian akik dolgozunk, szilárdítsuk meg sorainkat, és adjunk segélynyújtó kart a kizárt társainknak, mert a közös sorsot csak egyetértésben, határtalan kitartással tudjuk elviselni, és csak akkor remélhetjük, hogy tanúságot tehetünk szervezettségünkről, erőnkről, mert a szaktársi egyetértésben rejlik az az erő, melyre támaszkodva egyszer és mindenkorra elvesszük a kizsákmányolók, a Minervához hasonló szipolyozó és a hozzájuk társuló árulók kedvét, hogy elvegyék a becsületes dolgozók kenyerét.

A nyomdaipari dolgozók szövetségének központi igazgatósága éppen most döntött arról, hogy a szervezett nyomdaipari munkások 6 és 2 dinár hozzájárulással segítik a Minervából kizárt társak harcát, és reméljük, az öntudatos nyomdaipari munkások szolidaritása ezúttal sem marad el, segíteni fognak az igazságért, a kenyérért és a munkások ellenségei elleni harc győzelmének kivívásában!

(Mihaly Rotter (R-r) — Grafički Radnik, 1933. augusztus 28. *Marginalije na jednu godišnjicu*)

27.

... Ugyanennek a szakszervezetnek a két háború közötti jelentősebb aktivitása: hat sztrájk és két kizárás (a Minerva-i Lock out és egy kisebb méretű 1925-ben, amikor a szabadkai Fischer—Krausz nyomdából munkásokat bocsátottak el — aussperunggal).

(Dietrich Gyula: *A Szabadkai Nyomdaipari Dolgozók Szakszervezetei* Dolgozók, Újvidék, 1974. VII. 12-étől 1974. VIII. 30-áig).

Forrásmunkák 1-től 27-ig:

Gottesmann Tibor, Csúri István, Újlaki János, Ördög Ádám, Török István, Borkovits Gyula, Luhovits István, Gal Tivadar, Rizsányi Lajos, Barna Ferenc özvegye, Dragoljub Gložanski, Fischer Antal, Rukavina Tamás, Kiscsepregi Boldizsár, Cservik András özvegyének visszaemlékezései és nyomdaipari értékgyűjteményem.

A forrásanyagot fordította: *Megadja Ida*

Rezime

Aušperung (Lokaut) u 1932. godini
Iz štamparije „Minerva" isključeni članovi sindikata grafičkih radnika

Tridesetih godina kada je zavladala velika privredna kriza, nastala su otpuštanja organizovanih radnika iz subotičkih štamparija. U štampariji „Minerva" koja je bila vlasništvo privatnika, bili su zaposleni isključivo organizovani radnici. Godine 1930. kada je nastao zastoj u ovom preduzeću, poslodavci su pretnjom i nagovaranjem uticali da se snize plate. Radnici su pristali, verujući da će doći do saradnje između njih i poslodavaca.

Nedeljna zarada se kretala od 900—1.100 dinara u ovom novinskom preduzeću. Plate su bile visoke u odnosu na plate ostalih grafičkih radnika u Subotici. Nakon dve godine, 1932. pregovori o sniženju plata vođeni su sa tehničkim osobljem koje je radilo na izdavanju dnevnog lista „Napló" i nedeljnika „Az újság". Grafičari našega grada nisu pristali na odbitak od 20% koji je predloženo kao pozajmica i na sniženje od još 20% od plata. Sledio je otkaz — 23. jula — čitavom osoblju. Uprava štamparije „Minerva" planski je spremala isključenje organizovanih radnika. Dok su pregovori trajali (iza leđa organizovanih radnika), u zajednici sa braćom Fišer, vlasnicima netarifne štamparije pripremali su i obučavali buduće osoblje — štrajkolomce — za njihove akcije. Preneli su jedan list u ovu štampariju, postavili nekoliko radnika da „izuče" za mašinske slagače.

Predstavnici organizovanih štampara Bogoslav K. Jošt i Starck Jenő došli su iz Zagreba na pregovore. Sporazum je sklopljen 9. avgusta i stara tarifa je ostala na snazi do kraja meseca. U subotu, 27. avgusta štampari su tražili od poslodavaca potpis novog tarifnog pravilnika. Toga dana radili su do 22 časa. Avgusta 28. u štampariji „Minerva" vlasnici deoničarskog društva porodice Fenyves — isključili su lokautom organizovane radnike.

Taj mučki prepad na radnike skrenuo je pažnju čitave javnosti. Isključenje je usledilo zbog tarifnog pravilnika, jer grafičari nisu pristali na sniženje plate od 20%. Lokaut u Subotici je uspeo zbog solidarnosti ostalih poslodavaca, zbog štrajkolomstva nekih radnika kao i usled zapošljavanja neorganizovanih radnika iz okoline. Isključeni radnici su se u više navrata sukobili sa štrajkolomcima. Došlo je i do fizičkog obračunavanja.

Sindikat je, naravno, prihvatio isključene radnike i dodelio im redovnu mesečnu pomoć. U drugoj polovini 1933. godine Centralna uprava Saveza grafičkih radnika i radnica Jugoslavije prilogom članova od 6 i 2 dinara organizovala je sakupljanje novčane pomoći u korist isključenim radnicima. Savez je imao borbeni fond, i iz fonda 29. decembra 1932. godine pokreće dnevni list „Jugo-

szláviai Magyar Újság". Cilj izlaženja ovog dnevnika bio je, pre svega da razbije deoničarsko društvo „Minerva", koja je izdavalo dnevni list „Napló". Ovako je Sindikat odgovorio na isključenje organizovanih radnika iz štamparije. U finansiranju novog lista nije bilo poteškoća. Subotičko članstvo je radilo na tom listu, kroz ovaj vid borbe branio je interese Saveza i isključenih radnika. „Napló" lošijeg kvaliteta, s smanjenim tiražom i nadalje je redovno izlazio, ali je morao smanjiti cenu lista. Moralna pobeda je bila na strani štrajkaša. Isključeno radništvo nije kapituliralo a njihova egzistencija bila je obezbeđena zapošljavanjem u listu „Jugoszláviai Magyar Újság".

To su događaji od pre četrdesetak godina iz bogate prošlosti revolucionarnog radničkog pokreta grafičara Subotice. „Ta borba nije bila borba nekolicine grafičkih radnika Subotice, nego je to borba celokupnog grafičkog radništva Jugoslavije" — pisalo je tih dana u „Grafičkom radniku" omiljenom listu svakog organizovanog grafičara.

Resümee

Aussperrung „Lockout" im Jahre 1932
Ausgesperrte Graphikarbeiter-Syndikatsmitglieder der Druckerei „Minerva"

In der derißiger Jahren, als sich die große Wirtschaftskrise verbreitete, kam es zu der Entlassung der organisierten Arbeiter in den Druckereien von Subotica. In der Druckerei „Minerva", die Privateigentum war, waren die organisierten Arbeiter ausgeschlossen. Im Jahre 1930, als es zur Stagnation in diesem Betrieb kam, erreichten die Arbeitsgeber, durch Bereden und Drohungen, die Herabsetzung der Löhne. Die Arbeiter willigten ein, da sie auf eine Zusammenarbeit zwischen ihnen und den Arbeitgebern hofften. Der Wöchentliche Verdienst war in diesem Betrieb zwischen 900—1.100 Dinar. Die Gehälter waren im Verhältnis zu den anderen Graphikarbeiter Suboticas hoch. Nach zwei Jahren 1932 wurden Verhandlungen vom Herabsetzen der Löhne mit dem Technischen Personal geführt, das an der Zeitschrift „Az Újság" (=Die Zeitung) und an dem Herausgeben des Blattes „Napló" (= Tagebuch) arbeitete. Die Graphikarbeiter unserer Stadt willigten nicht in einen Abzug von 20% des Gehaltes als Anleihe und in eine Herabsetzung der Löhne von noch 20% ein. Darauf folgte die Kündigung — am 23. Juli — dem ganzen Personal. Die Verwaltung der Druckerei bereitete planmäßig die Aussperrung der organisierten Arbeiter vor. Während der Verhandlungen haben die Arbeitgeber (hinter den organisierten Arbeiter) mit den Brüdern Fischer, den Inhabern einer anderen Druckerei gemeinsam das künftige Personal — die Streikbrecher — für ihre Aktionen ausgebildet und vorbereitet. Sie brachten ein Blatt in diese Druckerei über und stellten einige Arbeiter an, daß die Arbeiter das Setzen mit den Maschinen erlernen.

Die Verträter der organisierten Drucker, Bogoslav K. Jošt und Starck Jenő kamen aus Zagreb auf die Verhandlungen. Die Verständigung ist am 9. August beschlossen und blieb bis zum Monatsende an der Kraft. Am Samstag, den 27. August verlangten die Drucker von den Arbeitgebern die Unterschrift der neuen Tarifvorschrift. An jenem Tag arbeitete man bis 22,00 Uhr. Am 28. August haben die Inhaber der Aktiengesellschaft Fenyves die organisierten Arbeiter mit „lockout" ausgesperrt.

Dieser tükische Überfall auf die Arbeiter zog die Aufmerksamkeit der ganzen Öffentlichkeit auf sich. Zu der Aussperrung kam infolge der Tarifvorschriften, denn die Drucker willigten nicht in eine 20% Herabsetzung der Löhne ein. Das „lockout" ist wegen der Solidarität der anderen Arbeitgeber, wegen der Streikbrecherei und infolge des Anstellens nichtorganisierter Arbeiter aus der Umgebung gelungen. Die ausgesperrte Arbeiter kamen mehrmals in Auseinandersetzung mit den Streikbrecher. Es kam auch zu den körperlichen Abrechnungen.

Das Syndikat nahm selbstverständlich die ausgesperrten Arbeiter auf und teilte ihnen regelmäßig monatliche Hilfe zu. In der zweiten Hälfte des Jahres 1933 organisierte die Zentralverwaltung des Bundes der Graphikarbeiter und Arbeiterinnen Jugoslawiens eine Sammelaktion, einen Beitrag zwischen 6 und 2 Dinar, als Hilfe für die ausgesperrten Arbeiter. Der Bund hatte Kampfverfügungsmittel und daraus begann man am 29. Dez. 1932. eine Tageszeitung „Jugoszláviai Magyar Újság" (= Ungarische Zeitung Jugoslawiens) herauszugeben.

Das Ziel dieser Zeitung war vor allem die Aktionengesellschaft „Minerva" zu zerstören, die die Zeitschrift „Napló" herausgab. So antwortete das Syndikat auf die Aussperrung der oganisierter Arbeiter. Im Finanzieren des Blattes gab es keine Schwierigkeiten. Das Mitgliedschaft von Subotica arbeitete an dieser Zeitung und durch diese Form des Kampfes verteidigte man die Interessen des Bundes und die der ausgesperrten Arbeiter. Die „Napló", schlechteren Qualitäts und mit kleinerer Auflage erschien weiter auch regelmäßig, aber man mußte ihren Preis herabsetzen. Der moralische Sieg gehörte den Streikern. Die ausgesperrten Arbeiter kapitulierten nicht und ihre Existenz wurde durch Anstellen beim Blatt „Jugoszláviai Magyar Újság" versichert.

Das sind die Geschehnisse von vor vierzig Jahren aus der reichen Vergangenheit der revolutionären Arbeiterbewegung der Graphikarbeiter Suboticas. „Dieser Kampf war nicht nur der Kampf einiger Graphikarbeiter von Subotica, sondern das war der Kampf der gesammten Graphikarbeiter Jugoslawiens." — Das wurde in diesen Tagen im Grafički radnik (=Graphikarbeiter), im geliebten Blatt aller organisierten Graphikarbeiter geschrieben.